

Ráhó végvár története, hadi- és műleirása.

Soós Elemér.

BUDAPEST, 1916.
FRÁTER ÉS TÁRSA NYOMDA KIADÁSA
Akácfa-utcza 13.

okan vannak abban a nézetben, hogy a régi elpusztult várakat a fennmaradt alaprajzok, valamint egyéb emlékek s okmányok alapján reconstruálni nem lehet. Én évek óta foglalkozom főképen teljesen elpusztult s feledésbe esett várak, valamint várkastélyok reconstruálásával; s állítom, hogy a reconstrució lehetséges. A ráhói régi várkastélynak egy alaprajza került a közelmúltban kezeim közé. Ez egy családi osztályt tartalmazó okiratból való a melyet úgy vélem, egy több ívre terjedő okiratból téptek ki. A rajz a Gömör-kis-Hont vármegyében fekvő ráhói várkastélynak tollal készített alaprajzát tünteti fel, amely „clavis“ címmel jelzett jegyzete szerint, valamikor színes volt, jelenleg azonban már, sárgás-barnára változott. A rajzot nagyon könnyen megérthető szöveg magyarázza meg. A rajz 47—36 centiméternyi papir íven van felvéve, melyen „MURAN“ vízjegy látható. Igaz, hogy a rajzon a mérték nincsen feltüntetve, de helyszíni szemle után meggyőződtem, hogy ez könnyen pótolható, s így a reconstrució semmi nehézséggel nem jár, valamint hogy a többi felsorolandó adatokból a várkastély hü képét meglehetősen szerkeszteni. Mégis kíséreltem, a régi ráhói várkastélyt a rendelkezésre álló adatok alapján úgy rajzban, mint írásban reconstruálni, s ezzel megcáfolni azt a nézetet, hogy akkor sem lehet-e a reconstrució jó? ha kellő adatokkal rendelkezünk is a szóban forgó tárgyról. Módszeremet, különösen azokkal óhajtom megismertetni, akik a régi várak és várkastélyok szerkezetével, átalakításaikkal és hadtörténetükkel foglalkoznak. A sok ellenszenv nem is lankasztja le azt a komoly igyekezetemet, minthogy egy-egy nyommal én is előbbre vigyem hazánk műemlékeinek és történelmünknek ismertetését. A recon-

struálás alaposágának és az azzal szemben való kritika megkönnyítésének okából, s általában, mert az, az általam feldolgozott tárgygyal szoros összeköttetésben áll, szükségesnek tartom, a ráhói várkastély helyszínének általános történelmére is némileg kiterjeszkedni.

A ráhói várkastélynak, kezeimhez jutott alaprajzának címe: „Productum Sub L^{ro} J. ita Sonat“, keltezés nélkül.¹ Egy 1398. évi 48a die 8orum festi beati Georgy martírís, vagyis: tavaszi Szent György napon, a törvénykezés 32-dik napján, Visegrádon kelt töredék levélből tudjuk meg azt, hogy a kis-hont megyei ráhói birtok akkor a Hunt-Pázmán nembeli Jákóffiaké volt.² A birtok dombfekvésű vidékén (positiōne colloni) valamikor egy torony állott, mely a ráhói uradalom központja volt és hogy (turrím eximiam, horologio olim insígnem) kiváló nagy torony valamikor órával is díszítve volt.³ Hogy ez a torony mikor épült és hogy azt ki építette? azt egész pontossággal nem tudjuk meghatározni. Az bizonyos, hogy a Jákóffiak érdeke követelhetette annak felépítését. Ha azt tudjuk, hogy a XIII. században csak nap órák fordulnak elő tornyainkon, mint ahogy 1290-ben az okolicsányi erődített zárdatemplom párkányzatán ez előfordul, úgy ebből arra lehetne következtetni, hogy a XIV. században, ha ugyan akkor már állott az a torony; azon, csak egy ilyen napóra lehetett. Az 1398. évi töredék levélből nem tűnik ki, hogy ez a torony már ebben az időben állott volna. Azt azonban a Bél Mátyás ismertetéséből megállapíthatjuk, hogy a torony már jóval előbb állott, mint amikor arra az óra rá került. Minthogy Bél Mátyás közlése 1742-ből való, s mert ő az órát nem is látta; következésképen, csak hagyományok után örököltette meg a tényt. Tudjuk azt, hogy már 1434-ben Pozsonyban a városházán, Esztergomban 1487-ben és Hatvan vár egrí kapuján 1527—1544 között már tényleg alkalmaztak műórákat. Én tehát úgy képzelem, hogy ezen óra is egy műóra volt, melyet a ráhói ősi toronyra akkor illesztettek be, amikor a torony a ráhói kastélyba (castellum) beépült. Az a körülmény, hogy Bél Mátyás ezt a tornyot, egy kiváló nagy toronynak nevezi, következik, — hogy ez egy lakótorony volt. (lásd 1. ábrát.) Ez egyike azon építkezéseknek, melyek a XIII. és XIV. században nem csak a család lakóhelyéül szolgált, hanem

1-ső ábra

arra valók is voltak, hogy abból a környéket messzire áttekinthessék az ellenséget vagy barátot felismerhessék. A toronyból vették észre a szomszédságban átvonuló kereskedőket és azokat rendszerint megadóztatták, esetleg őket biztosságukért, kísérettel látták el. A toronyban örökődőknek kötelessége volt, a torony lakóit, akik a tornyon kívül — a mezőn vagy az erdőben — tartózkodtak, kürtjellel figyelmeztetni a veszély felől, hogy védekezhessenek rajtaütés ellen. A tornyos kürtje, az első évszázadokban csak egy állatszaru volt. Ezt a lovagidőszak fénykorában, a magasrangú urak fogadtatásánál és egyéb ünnepélyekkor rendszerint megfújták. Ezen szokásra emlékeztet bennünket az a színes címer kép is, amely 1418. évből való és a Csontos család címerében előfordul.⁴ A ráhoi lakótorony keletkezésére vonatkozólag, biztos adataink ugyan

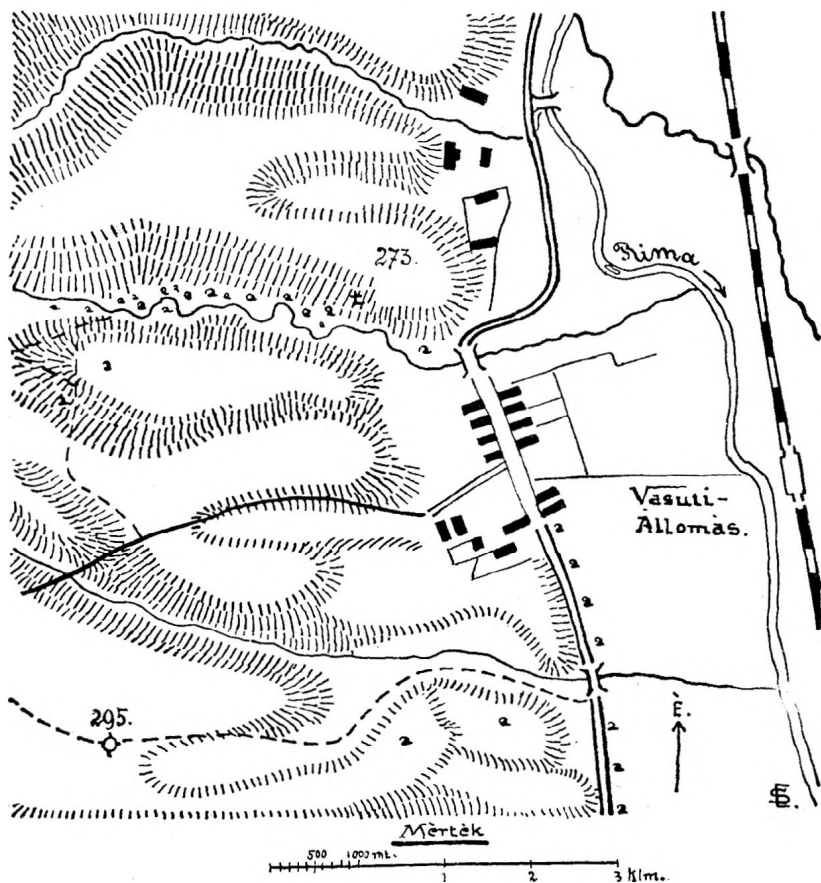
nincsenek, de a későbbi adatokból kiténik, hogy az a XIV. század végén, de legkésőbb a XV. század elején már állott. Az árok, (circa castellum, ducitur fossa cum aggere,) már védelmi okokból is bizonyosan ott húzódott, ahova később az alsó-kastély (castellum exterius) épült. Azért állíthatom ezt, mert hasonló építkezés volt Sáros-Patakon, Tokajban, Budatinon, Sztrapkon és sok más helyeken is

Ebben a lakótoronyban laktak a Jákóffiak, s ezért nevezték ezt a családot „ráhói“-aknak. Habár az adatokból nem tűnik ki, hogy a toronynak milyen volt az alakja? de a Productum rajza után ítélve és ha tudjuk azt, hogy a XIII és XIV. század építkezése milyen volt, könnyen elképzelhetjük ennek a lakótoronynak alakját is. A torony körül épült fel a hasonló nevű község és pedig a Ríma völgyének balpartján. A kastély a rímaszombati vár színhelyétől északra mintegy 13 kilométer távolságra, két patak közt a 273 és 295 magaslati számokkal jelzett dombháta lejtjei alatt feküdt ott, ahol az ut Rímaszombatról Murányra vezetett.⁵ (lásd 2. ábra helyszínrajzát.)

A lakótoronyhoz fűződik az a hagyomány, hogy amidőn Mátyás király, a földművelő nép között megjelent, úgy itt Ráhon, mint Várgedén is, szántás-versenyre hívta fel a földes urakat s ezen alkalommal, maga is tartotta az ekeszarvát; tanulságos leckét adván a földművelés nehéz munkájáról a földesuraknak, akik fáradtan dültek ki a szokatlan munkától.⁶

A ráhói lakótorony helyszíne a török hódoltság idejében, mikor Fülel várát a törökök bírták (1553—1593.) Bél Mátyás szerint „végvár“ gyanánt szerepelt. Feltűnő Bél Mátyásnak ez az ismertetése már csak azért is, mert a corpus-juris, RÁHÓT, mint végvárat nem említi fel. A község ekkor már várossá fejlődött s védelmére a várkastéllá átalakult erődben a környékbeli urak, — őrségül — 500—600 embert tartottak.⁷ Bél Mátyás szerint ekkor a várkastély (Moles castelli ad duos contignationes educta est) tömege, t. i. a falak: két emeletesek voltak. A talaj, amelyen a várkastély állott, annyira vízenyős volt, hogy ott pincéket nem építhettek, mert bármely ponton megmozgatták a talajt, abból a víz azonnal bőven felfakadt. Ezért aztán a külső-várkastély védő falait, mint ahogy az alaprajznak „Fornices Actori és actu tentus“

RÁHÓ HELYSZÍNRAJZA.

2-ik ábra

kifejezéseiből ez kitetszik, aláboltozták. Mínthogy a várkastélynak börtönei voltak, melyekben a vármegyei urak foglyokat tartottak, kik közül többeket ki is végeztettek, tehát ebből azt következtethetjük, hogy a rendes szokástól eltérőleg itt, a föld felett építették a börtönöket.

Ezen időben Jákóffy Ferencz volt a ráhói várkastély parancsnoka, ki egyúttal mint murányi kapitány Széchi Kata bír-

tokáinak is igazgatója volt. Mint jómódú ember, (edificavo) ő építette fel a várkastélyt. Tízpecsétes végrendeletét 1627-ben írta meg Murány várában, melyben ingó és ingatlan vagyonát feleségére, Dersffy Juditra, valamint a Galambos-, a Trombitás- és Szögyén-családbeliekre, nemkülömben Jákóffy Kata Jánoki Gáspárné, Judit, Zsófia és Zsuzsanna, Galambos Lászlóné testvéreire hagyta. A várkastélyhoz akkor hozzátartoztak, Ráhon kívül, Rímalehota, Pouguel, Moslincz, Rimasalus honti- és Derencsén gömör-vármegyei birtokok is.⁸

Jákóffy Ferencz 1639-ben halt meg s a ráhói ev. templomba temették el, melyet szinte ő épített.⁹ Halála után egy évre 1640. január 5-én végrehajtották a ráhói kastélyban a végrendeletét, „néhai Nemzetes és Ráhoi Jákóffy Ferencz urnak és feleségének, néhai Nemzetes és Nagyságos Dersffy Juditha Asszony Attyafiai között.”¹⁰ Ezen végrendeletből kitűnik, hogy nemcsak Hont-, Gömör-, de Nógrád- és Zólyom-vármegyékben is birtokos volt Jákóffy Ferencz.

A XVII. század közepe táján, a családfő távollétében, rablók támadták meg a ráhói kastélyt, a háziasszonyt megkínózták és a várkastélyt kirabolták.¹¹ Jákóffy Kata után, ki Jánoki Gáspár neje lett, a ráhói kastélyt, fia Jánoki Gáspár és neje Szentiványi Juliana örökölték. Jánoki Gáspárnak örökösei voltak fiai: Jánoki Farkas és Zsigmond. Ez utóbbi II. Rákóczi Ferencz fejedelem senatora, kinek leánya: Anna Maria, Görgei Jánosné; és nővére: Borbála, Palágyi Istvánné.¹²

Nemcsak a Productum, de Bél Mátyás szerint is, a várkastély négy szögben volt alapozva (lásd 3-dik ábra), egy-egy bástyával vagyis toronnyal a sarkaín. Hosszát: A) B) és C) D) nyugatról keletre; szélességét: északról délre, A) C) és B) D) betűk jelzik. Összesen 7650□ méter területet foglalt el, amiből a felső kastélyra 2814□ méter esik.

A bástyatornyokat falak (murus, 1-ső szám) kötötték össze. A bástyák és a kötő falak előtt, gátak voltak (vallum) E Mí-után a rajzon a gátak határvonalai csak részben vannak feltüntetve, ezek előtt ároknak kellett lenni, amit megerősít az a tény is, hogy hídon kellett a kapuba bejárni, valamint az is, hogy az árok úgy mint azelőtt, az osztozkodás idejében is vízzel telíthető volt.

Az egész felső kastélyt két részre osztották, és pedig: a keleti és a nyugati részre. Minthogy ezt a különálló épületet a rajz „Castellum Antiquum“-nak nevezi, világos, hogy ez a beépített torony volt az első építkezés Ráhón, amelyen az emeleten toronyóra díszlett. Szerintem, az Antiquum, nem a kastélyra, hanem a toronyra vonatkozik. A castellum csak később keletkezett és a torony után vonta magára a Castellum Antiquum nevezetét. A kapu bejárattól pár lépésre volt a kut, 4-ik szám.

Az alsó várkastélyban délről a körfalon volt még egy „külsőkapu“ is. Bejárata a kapun át, egy befedett kapuközön *K*) volt. Az árkon át, híd vezetett *L*), melynek utolsó negyed-része felvonható *M*) volt. Két ut vezetett be a kapuhoz, az egyik: nyugatról, az ugynevezett „sorompó ut“ (sarampo-via), a másik: keletről a Ríma völgyén vezető országutról. A bástyák nevei a rajzon fel vannak tüntetve. Valamennyi bástya nevét megokolva találjuk, az egy bástya kivételével, az észak-nyugati szegleten. Ezt a rajz „Kállai-bástyának“ nevezi, minek magyarázatát nem tudjuk megadni. A középkori tornyok akkor kapták a bástya elnevezést, amikor a várkastély körfalát a gátakkal megerősítették. A bástyák neveiből látható, hogy a várkastélyt II. Rákóczi Ferencz idejében építették ki gátakkal, vagy ahogy akkor és még most is nevezik „sinczokkal“. A sáncz az erődítéseknek, t. i. az „árokknak és gátoknak“ a gyűjtőneve.

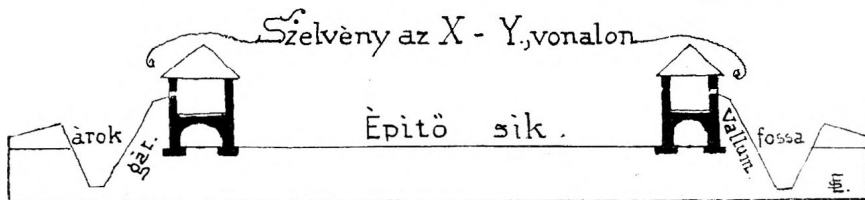
A castellum antiquum, vagyis a régi várkastély, két részre osztása is a XVIII. századba esik, amikor a nyugati felét Jánoki Farkas és Gergely kapták, kik a 3. számmal jelzett grádícson közlekedtek. A keleti fele, Jánoki Borbála Palágyi Jánosnénak jutott, aki a 2. számmal jelzett kapun járhatott. Elképzelhetjük azt is, hogy midőn a régi kastély eredetiségében fennállott, amikor t. i. a falakat nem erősítették gátak, akkor hullórácscsal volt kapuja felszerelve, a befelé nyíló kapu pedig tolózárgerendával csukódott le. A Productum szerint a külső várkastély következőleg osztódott el: az északi és a keleti oldalon, ugy a körfal, mint a gát, a Palágyiak része, *N*). A déli oldal egész hosszában, két részre oszlott. A Jánoki Zsigmond és örökösei részének (inferior contignatio) alsó emelet elnevezés alatt jelzett részen volt a közös konyha *O*), ugyan itt az udvar felé néző *P*) felső emeletes rész

is, mely szintén ide tartozott. Ettől keletre, egy pítvar (Q) volt, melyből egy földszintes színbe (takarmányrakodó, szerszám-szekérszín) lehetett jutni (R). Emellett keletre, még egy kisebb helyiség volt (S) (hám- és nyeregartó-kamara), melyből a kapu alá lehetett jutni és efelett volt egy szoba, (T). Az (R) betűvel jelzett színből délre, egy boltozott nagy ajtó 5. szám, nyílott a régi kőistállóba. Ez a körülmény egymaga bizonyítja, hogy mindezek az épületek a körfalon belül már az antiquum castellum idejében fennállottak. Egyuttal bizonyosság ez arra is, hogy ugy a régi kőistálló, valamint az (R) betűvel jelzett helyiség, nemkülömben ettől keletre, egészen a kapuig, a várkastély ez a része, nem volt emetetes, Bél Mátyás tévesen mondja, hogy a várkastély tömege két emeletes lett volna. A kifejezés. „Moles castelli“, nem az egész kastély tömegére, csupán bizonyos részekre vonatkozhatik. De a „Castellum Antiquumra“, bizonyosan vonatkozik. Ugyan ez áll az északi, nyugati és a keleti oldalakon is, ahol csak félmeleltre húzott vízfolyosók lehettek a falak védelme okából, amidőn ezek a részek is a maguk eredetiségükben alaboltozva fennállottak. Ezek alatt a boltok alatt vezettek fel a grádicsok a védőfolyosókba, onnan pedig ajtók nyíltak a bástyákba. A védőfolyosók kifelé, nyílazó résekkel ellátva, csapó deszkákkal voltak felszerelve, melyek későbbi átalakulásaikban lőrésökké változtak. Ezek után következett keletről a Palágyi rész, melyből északra grádics vezetett fel (U). Egy másik grádics 6. szám pedig, a drabantok házába vezetett és innét lehetett a délkeleti bástyába jutni.

Az árok és gát abban az időben, midőn az osztás történt, kertté alakult át. A nyugati gátsánczban a Jánoki Zsigmond örököseinek „sáfránykertje“ volt. Ezeken kívül feltünteteti a Productum, a déli oldalon, a Görgeik pusztahelyét, valamint a Szentiványiné virágos kertjét is.

Nagyon tanulságos Takács Sándornak az a feljegyzése, hogy a XVI. században keleti növények és virágok honosulnak meg minálunk. Batthány Boldizsár példájára hivatkozik, aki igen előkelő török főrabját bocsátotta szabadon török virágok fejében. A nyugati országokba azután tőlünk vitték ki a tulipán s egyéb török virágot.

Az erődítés jellegéből és a helyszíni követelményeiből kifolyólag, a gátnak vagyis a sáncnak környéskörül, olyformán kellett készítenie, mint ahogy azt, a 4-ik ábra mutatja.

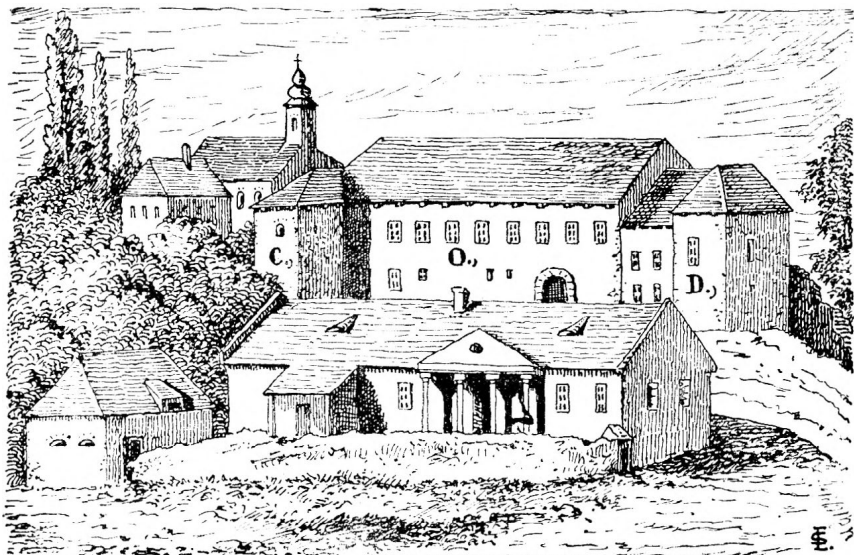
4-ik ábra

A XVII. század vége felé a Palágyiak birták a ráhói várkastélyt, de mert elszegényedtek, 1682. márczius 12-én a Palágyi familia, mint ráhói compossessorátusok, a pozsonyi kamarához kérvényt intéztek a ráhó-kastély megtartása iránt, melyet „ennek előtte, bátyjuk Jánoki Gáspárral együtt birtak és kérvény szerint, amióta Jánoki Gáspár része Ő felsége számára foglaltatott, azóta egy hajduval több azon részről az kapun nem tartatják.“ Ameddig pedig, említett bátyjuk bírta, „azon jószágból mindenkor öt hajdut tartozott tartani kapu oltalmára, más rendbeli szolgálóin kívül. Nyárban pedig, mivel nagyobb vigyázat kívántatik, szoktunk két kapun Istrázsát tartani, az hova is valamint mi úgy ő kegyelme két személyt állatott mindenkor. Az egyik Istrázsára hajdut, az másíkra szabadost, avagy esztendő Vírasztót“. Könyörögnek azért alázatosan, „tekintve nyomorult állapotukat, úgy régi bevett rendtartásukat, az régi szokás szerint több hajdut az kastély oltalmára, az ott való tisztartóval fogadtasson és ezentúl az Istrázsát minden utakra két személyt álltasson, a főbb Istrázsára hajdut, a másíkra szabadost.“ „Vannak azon jószágban Ő kegyelme birodalma alatt elegendő szahadosok, kikkel ezt, Ő kegyelme végbe vitetheti.“ Egyébiránt — mondja az irat — „ha Nagyságotok és Kegyelmeasságtek ez iránt való kegyelmességet nem mutatja és azon kastély oltalmába segítséggel nem léssen, kénytelenítünk pusztán hagyni az kastélyt, melynek pusztán maradásával nem kicsi passzus adatik Breznó-Bányai és Murányi utakra az lópo törököknek“. ¹³

Ugylátszik Jánoki Gáspár újból átvehette a ráhó várkastélyt, mert alig 10 év letelte után itt halt meg. Gyászszószólaján ezen szavak állottak: „Spectabilis ac Generosus Dominus Casparus Jánoky de eadem et Nagy-Szuha, castelli Ráhó hereditarius dominus, Comitatum Hont, Nógrád, Gömör, Zólyom, alliorumque Assesor primoris, actatis suae anno 83 obiit in Castello Ráhó, 20. April. A. D. 1692.“, ami magyarul azt teszi, hogy: Tekintetes és Nemzetes Jánoki és Nagy-Szuhai Jánoky Gáspár ur, Ráhó kastély örökös ura; Hont, Nógrád, Gömör, Zólyom és más vármegyék főesküdtje, meghalt életének 83-ik évében, Ráhó kastélyában 1692. évi április hó 20-án. Ezen szavakból látható, hogy a ráhói régi kastély 1692-ben még a maga épségében fennállott. Csupán a külső kastélyban történt azon átalakítás, amit az iskolaépület építése igényelt.

Ha mind ezek után Miskowszky Victor 1866-ik évi rajzára tekintünk (lásd 5. ábrát), ki lehet venni, hogy hogyan alakult át

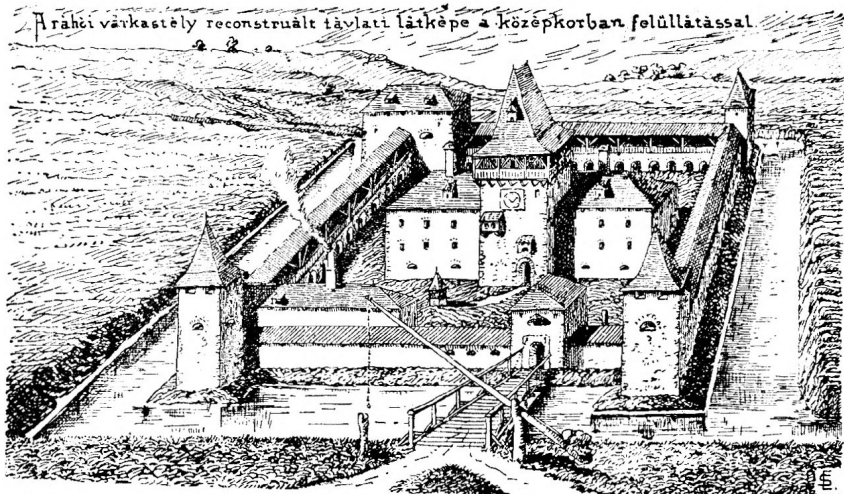
Miskowszky rajza után a ráhói várkastély átalakítva. 1866-ban.

5-ik ábra

a ráhói várkastély a XVII. században, amikor ott iskolát alapítottak. A rajzon észrevehető C) bástya, mely Jánokyak bástyája volt; a D) bástya a drabantok bástyája. Ezek a körfalból délre kiugranak és ezen bástyák között a közös konyhaépület O), valamint a régi köistálló és a kapuháza egy fedél alá huzattak, úgy hogy a boltozott kapunyílás megmaradt helyén. Eltűnt a kapuköz és a sorompó. Az árkot is behányták a gátak anyagával, szóval: a hajdani végvár minden védő eszközeitől megfosztatott. Kiténik ezen rajzból, hogy a déli oldalról van felvéve a kastély, illetve az iskolaépület látképe, melynek keletre eső alacsonyabb épülete a drabantok házát jelzi. Az árok helyén, az egykorpusztahelyen, oszlopokon nyugvó terraszos uriház épült. Az iskolai épület mögött északra látható az 1808 ban újra felépült ev. templom.

Mindezek után bátran állíthatjuk, hogy a ráhói várkastély rekonstrukciója, vagyis újjászervezése lehetséges, amit a 6-ik ábra rajzával igyekeztem bemutatni.

6-ik ábra

A ráhói színhelyén történt építkezésekben a lakótorony képezi az első építkezési korszakot, mely tartott ismeretlen időktől kezdve a XV. század végéig.

Ekkor mutatkozott az a szükség, hogy a torony helyére egy várkastélyt építsenek, ami a második építkezési korszakot jelzi. Minthogy már tudjuk, hogy Jákóffy Ferencz építette a várkastélyt és hogy 1639-ben meghalt, ha csak 50 esztendő volt, akkor a kastély a XVI. század utolsó évtizedében már állott. Építkezési korszaka a XVII. század elejéig tartott. Ez a két építkezés még a szűkebb családi érdekek megóvására történt.

Az így megépített középkori várkastély, még egy harmadik építkezési korszakon is esett át, amikor a törökök terjeszkedése messzire Magyarország északi részeibe is elnyult. Az alatt a 40 év alatt, míg a törökök Füleket bírták és az a szécsényi szandzsákhhoz tartozott, a ráhói várkastély végvárrá emelkedett s mint ilyen északnak fel Tiszolcig, délen le Rimaszombatig, keleten a Balsa-völgyéig és nyugaton a Szuha-völgyéig örködött az általános biztonság felett. Ezen időben a lőfegyverek szakadatlan fejlődése hozta magával, hogy a középkori ráhói kastély gyenge falait gátakkal megerősítették, melynek szerepe, ugylátszik II. Rákóczi Ferencz fejedelem Trencsén alatt 1708-ban megvívott szerencsétlen kimenetelű csatája után megszűnt. A várkastély sáncaival együtt 13.700□ méter területet foglalt el.

Kútforrások a ráhói várkastély története, hadi- és műleírásához

1. Lásd: az eredeti rajzot Báró Nyári Albert gyűjteményében.
2. „ Levéltári vizsgáló bizottság III. jelentése. Századok 1869. évi 628. lapon.
3. Lásd: Bél Mátyás Notitia Regni Hung. 761. „Castellum Rahó“ Bécs 1742.
4. Lásd: Nagy Iván: Turul IV. 163–164. lapok. Lásd: a cím-képet a borítékon.
5. Lásd: Katonai részletes térkép II–XXII. és 12–XXII. számú Nagy-Röcse és Ríma-Bánya, valamint Ríma-Szombati szakaszok lapjait.
6. Lásd: Vasárnapi Ujság: 1866. évi 29. szám. Miskowszky Victor rajzával 394. lapon és Magyarország képekben. 1868. II. 147. lapon.
7. Lásd: Bél Mátyás id. mű. 761. lap.
8. Lásd: Országos levéltár. N. R. A. Fascicul 250. No. 44.
9. Lásd: Nagy Iván. Magyarország családai. V. 287. lap. Pest. 1859., 312., 313. lapok.
10. Lásd: Orsz. It. N. R. A. Fasi. 341. No. 26.
11. Lásd: Vende Aladár. Magyarország vármegyéi és városai. „Gömör-Kis-Hont vármegye községei“ 84. lap. Borovszky Samu szerkesztésében.
12. Lásd: Nagy Iván id. mű és orsz. It. idézve 10. alatt.
13. Lásd: Orsz. It. N. R. A. Fasi. 990. No. 52.

Ábrák a ráhói várkastély leírásához.

- 1-ső ábra. RÁHÓITORONY 1398-ban. Az 5-ik lapon.
- 2-ik „ RÁHÓ HELYSZINRAJZA, a 7-ik lapon.
- 3-ik „ Productum sub L_{10} J. ita sonat. (alaprajz) a 9-ik lapon.
- 4-ik „ Szelvény az X–Y., vonalon, a 12-ik lapon.
- 5-ik „ Miskowszky rajza után a ráhói várkastély átalakítva, a 13-ik lapon.
- 6-ik „ A ráhói várkastély rekonstruált, távlati látképe a közép-korban felülről, a 14-ik oldalon.